

Literatuur

Signalement

■ Lezen

Het gaat niet goed in Nederland. In de krant stond dat er weer minder wordt gelezen door oud en jong en met name door jong. Gemiddeld besteedt de Nederlander nog maar 11 procent van zijn eigen tijd aan lectuur. In 1955 was dat tweemaal zoveel. U begrijpt dat de grote schuldingen de soaps, quizzen en de overige ongein op de treurbuis zijn. Mensen vinden of nemen de tijd niet meer om te lezen. Vroeger - in dit blad hebben we het vaak over vroeger - waren de mogelijkheden om te lezen of een boek in te zien veel geringer. Je moest kunnen lezen (maar dat was niet beslist noodzakelijk), je moest er tijd voor kunnen vrijmaken, met een klikje ging de lamp niet aan, het bezit van geld was ook een voorwaarde en daarnaast moest er aanbod van leesvoer zijn: een boekhandelaar of een marskramer die langs kwam. De nog jonge Boekhistorische Vereniging spant zich in om de geschiedenis van het boek, de boekdrukkunst, het lezen en het leesgedrag onder de aandacht te brengen. In de prachtige 'SUN-Memoria' reeks verscheen dit voorjaar een bundel van verschillende auteurs over het Nederlandse lezershistorisch onderzoek. Het is een zeer gevarieerde bundel

jan bidt. zus bidt. piet bidt.

jan bidt tot God.
jan bidt voor moe en vader.
jan bidt voor piet en zus.

zus bidt tot God.
zus bidt voor moe en vader.
zus bidt ook voor piet en jan.

piet bidt tot God.
piet bidt voor moe en vader.
en voor zus en voor jan.

Een pagina uit 'Ik lees al', een door de Fraters van Tilburg ontwikkelde leesmethode. Het boekje afkomstig uit de bibliotheek van de fraters, ligt op de tentoonstelling 'Roomsch in alles' in het Catharijneconvent.

waarin artikelen staan over de 'min of meer onweerstaanbare passie van Vincent van Gogh voor boeken', de consumenten van de grote hoeveelheid liedboekjes die in de Gouden Eeuw geproduceerd werd en de invloed van technische vernieuwingen van de

drukkers in de negentiende eeuw op het leesgedrag. Onze stadgenoot Gerard Rooijackers is present met een artikel over de drieslag: voorlezen en luisteren, zelf lezen en prenten kijken: communicatie in de vroeg-moderne Nederlanden. Een zeer interessante bundel, maar niet altijd even makkelijk te consumeren.

*Theo Bijvoet e.a.(red.), Blade-
ren in andermans hoofd. Over
lezers en leescultuur (Nijme-
gen 1996).*

■ Opmerkelijk

Kortgeleden verscheen een prachtig kijkboek. De vele mooie foto's maken van 's-Hertogenbosch een opmerkelijke stad. Hoewel? Bij de foto van 'het ambitieuze kantorenpark Pettelaarpark' dacht ik even: Het maakt niet uit waar je bent, overal wordt Nederland 'eender'. De devaluatie van het woord 'park' wordt ook weer eens onderstreept. Tussen en naast de foto's staan persoonlijke ontboezemingen van mensen die iets met geschiedenis 'hebben', maar wel duidelijk met een 'knipoo' naar het verleden. De geschiedenis is van iedereen en iedereen werpt zich er dan ook op om bijvoorbeeld het cultuur-toerisme te bevorderen, gebouwen af te breken en commerciële paleizen op te trekken. Stedelijke vernieuwing, prima! Maar laat de geschiedenis er buiten, ontboezem ik dan. Wordt de geschiedenis in VVV-folders of marketing rapporten van projectontwikkelaars en gemeenten eigenlijk wel serieus genomen? Het verleden heeft toch een eigen waarde, onafhankelijk van de doorwerking in het heden. Versleten termen en gemeenplaatsen worden ook in dit boek weer opgepoetst. Daar gaan we: De stad met een 'gemoedelijk Brabants karakter' (p. 23), 's-Hertogenbosch dat 'eens de trots was van Jeroen Bosch, op zijn beurt nu de trots van 's-Hertogenbosch' (p. 26), het Zuiden

'wingewest' van de 'protestantse Verenigde Provinciën' (p. 108), na 1629 'kregen stad en Meierij vanuit Den Haag zware belastingen opgelegd' (p. 121), de 'bourgondische sfeer, 's-Hertogenbosch eigen' (p. 135) etc. En waar berust de volgende stelling eigenlijk op: De stad 'met, meer nog dan in het verleden, aandacht voor de mensen?' (p. 33).

In publikaties zul je vandaag de dag nog maar weinig marxistisch jargon aantreffen. Leuk dat Frans van Gaal de term 'volksklasse' nog gebruikt, met het meeslepende boek van Kuttner over het Hongerjaar 1566 in het achterhoofd. Van Gaal zit er naast als hij Bosschenaren in 1553 op de Markt in Brussel laat verbranden. De plaquette in de Hervormde Kerk vertelt hierover een ander verhaal. Op zijn bijdrage valt nog wel meer af te dingen: Wat dacht u van 's-Hertogenbosch als 'kolonie van de Hollanders' of gereformeerden die de armoe maar wat graag aan anderen, 'katholieken dus', overlieten. Als een bereide Roel waande oud-archivaris Looper zich wereldburger op het Loeffplein. Een lelijke imitatie van al die andere lelijke imitaties in een doorsnee stukje zestiger-jaren bouw in pakweg Utrecht, Nijmegen, Leicester of Bourges. Een aardig pleidooi voor 'een monument' uit de geschiedenis, maar zo kun je alles 'historisch' noemen. Is het daarmee qualitate qua de moeite van het bewaren

waard geworden? Eerst hadden we 'Holland op z'n smalst'. Vandaag 'Holland op zijn hoogst'. Maar eigenlijk moeten we spreken van 'Holland op z'n platst'.

Historici hebben geen monopolie op de geschiedenis of op het historisch besef. Terecht. Maar mag 'eenieder er zijn eigen geschiedenis op nahouden', zoals Looper beweert? Een dergelijk standpunt nodigt uit tot vrijblijvendheid. De omgang met het verleden kan niet vrijblijvend zijn. Het is geen onschuldig vermaak en 'history' is al helemaal geen 'fun'. Vendelzwaaiers, 'bourgondische dissens', boerenmèrten en andere cultuur-toeristische verkleedpartijen ten spijt. Genoeg gemopperd. 'Tolle lege', maar geloof niet alles wat er in staat.

H.M. Loerakker en J.J. Luyckx (red.), 's-Hertogenbosch opmerkelijke stad (Zwolle/'s-Hertogenbosch 1996).

■ Kapelletjes

Fietsend door Brabant zie je het meest. Brabant is bezaaid geweest met 'kleine religieuze monumenten': wegruizen, kapellen en heilige eiken. Veel is er verdwenen, niet in het minst door hardhandig ingrijpen van de gereformeerde Brabanders: wèg met de santenkraam! Maar er staan nog veldkapellen, gehuchtkaapellen en openlucht-kapellen in de provincie. Peter Vermeulen schreef een bijzonder aardige gids. De auteur wijst

u de weg - bijvoorbeeld deze zomervakantie - langs deze monumenten. Hij beschrijft de ontstaansgeschiedenis en de architectuur van de kapel, en legende en geschiedenis van de heilige waaraan de kapel toegewijd is. De schrijver begint bij Alphen en Riel en eindigt bij Zundert. 'Maria tussen de tonnekes' in de Lepelstraat staat er ook in. Bij de gids bevinden zich ook een aantal fietsroutes met kaartjes, waaronder een route met startplaats 's-Hertogenbosch. U komt dan onder meer langs de Mariakapel in Berlicum, de Sint-Cunerakapel in Kaathoven en de Sint Antoniuskapel in Wijbosch bij Schijndel. Op de fiets, dus.

Peter Vermeulen, Langs 's-Heren Wegen. Veldkapellen-gids voor Noord-Brabant (Eindhoven 1996).

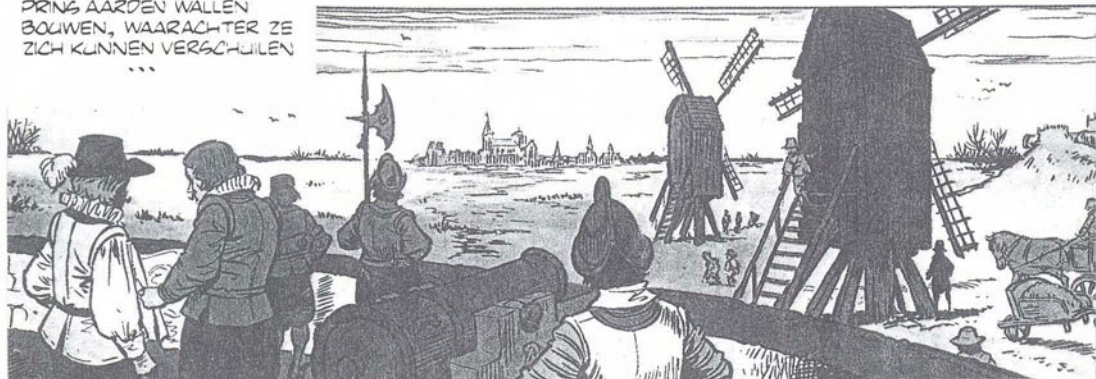
■ Klein maar dapper

In de 'Donald Duck' verscheen een kleine tien jaar geleden een stripverhaal over het Beleg van 's-Hertogenbosch: Johanna van Dieden, dochter van Otto, een 'Geus' (goed), kan niet meer terug naar Kasteel Bouvigne. De Spanjaarden hebben het Huis in bezit genomen. Kasteel Maurick wordt nu haar thuis. Ze gaat bij haar oom, hoogschout Heym (slecht), wonen, die behalve overvloedige maaltijden ook de Spanjaarden waardeert. Johanna, een meisje van ongeveer 11 jaar, beleeft in en buiten de stad heel wat. Ze volgt met de visersjongen Siemen de beraadslagingen in het Bossche stadhuis, het beleg en de verovering in 1629. Jongen en meisje belanden in het gevang, maar worden gered. In het stripverhaal komen veel aardi-

ge mensen voor. Aan het einde neemt een vriendelijke Prins Frederik Hendrik vriendelijk afscheid van een vriendelijke Gouverneur Van Grobendonck. Dat waren nog eens tijden. Helemaal geen gekke strip. Een goed initiatief van de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch de strips tot een stripboek te bundelen! Een aardig kadootje om te geven of te krijgen.

Paul Deckers en Piet Wijn, Johanna. De strijd om 's-Hertogenbosch ('s-Hertogenbosch 1996).

HET MOERASSIG GEBIED
TUSSEN KASTEEL MAURICK
EN 'S-HERTOGENBOSCH
WORDT MET BEHULP VAN MO-
LENS DROOGGELEGD. ZO
KUNNEN DE MANNEN VAN DE
PRINS AARDEN WALLEN
BOUWEN, WAARACHER ZE
ZICH KUNNEN VERSCHUILEN
...

■ Roomsch

In het mooiste museum van Nederland - Het Catharijneconvent in Utrecht - wordt een beeld opgeroepen van het katholieke leven in Nederland gedurende de eerste helft van deze eeuw. In deze periode bloeide het Roomse leven. De emancipatie van katholiek Nederland kwam toen tot een afronding. Op allerlei terreinen gaan zich de katholieken organiseren. De tentoonstelling over de typisch katholieke cultuur, voor velen zo herkenbaar, kunt u nog tot 30 juni zien in Museum Catharijneconvent aan de Nieuwe Gracht. Haast u! Gaat u niet: de catalogus biedt u ook veel genoeglijke ogenblikken.

Pieter de Coninck en Paul Dirkse, Roomsch in alles. Het rijke roomse leven 1900-1950 (Utrecht/Zwolle 1996).

■ Ver weg

Tussen 1880 en 1940 trokken zo'n vijfduizend Brabanders naar het 'land van belofte': Noord-Amerika. Dat waren er niet veel wanneer je naar de Groningers en Friezen kijkt. Uit de noordelijke provincies vertrokken twintig maal zo veel mensen naar Noord-Amerika. Niet te onderschatten was de invloed van de propaganda die gemaakt werd voor een 'rijke toekomst', maar ook van de brieven van geëmigreerden aan het thuisfront waarin juist het tegenovergestelde stond: teleurgestelde mensen met weinig enthousiaste verhalen. De titel van het boek is daarom niet helemaal juist. Uit 's-Hertogenbosch vertrokken maar weinigen naar Amerika, er was geen sprake van een uittocht. Hoewel de omstandigheden in de stad weinig

rooskleurig waren, voelden de mensen weinig voor een onzekere toekomst in de 'landen van de onbegrensde mogelijkheden'. In de stad bevond zich wel een agent van de Holland-Amerika Lijn, P. Lieth in de Vughterstraat. In 1912 en 1913 boekte hij de overtocht voor 158 personen.

H.A.V.M. van Stekelenburg, 'Hier is alles vooruitgang'. Landverhuizing van Noord-Brabant naar Noord-Amerika 1880-1940 (Tilburg 1996).

Aart Vos ■

Wervingsadvertentie van C. Cox voor de kolonie Plumas in 1928.

R. K. EMIGRANTEN NAAR CANADA.

Uwe plaats is in de **R. K. Kolonie te Plumas** in de provincie Manitoba, te stichten door den Zeereerw. Heer W. COX, in samenwerking met de Canadeesche Regeering en den Aartsbisschop van Winnipeg

Voor huisgezinnen zijn vruchtbare **BOERDERIJEN** op gunstige en zeer gemakkelijke betalingsvoorwaarden beschikbaar, terwijl alleenstaande boerenknechts op goede condities bij Katholieke boeren in de omgeving der kolonie plantsing kunnen bekomen.

Te midden der kolonie zal door den Zeereerw. Heer COX eene Parochie worden gevestigd, ter behartiging der godsdienstige belangen der emigranten. Bij goeden wil, ijver en kennis van het landbouwbedrijf is succes met Gods hulp verzekerd.

Eene uitvoerige brochure wordt U op aanvraag gratis toegezonden door:

C. COX, Nieuwstraat 44, 's-Hertogenbosch.